

Сумський державний педагогічний університет  
імені А.С.Макаренка

НН інститут культури і мистецтв

Кафедра образотворчого мистецтва, музикознавства і культурології

ЗАТВЕРДЖУЮ  
Директор НН інституту культури і  
мистецтв О.А. Устименко-Косоріч  
«серпень» 2020 р.



## РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

### «ІСТОРІЯ ОРКЕСТРОВИХ СТИЛІВ»

галузь знань 02 Культура і мистецтво

спеціальність 025 Музичне мистецтво

освітня-програма Музичне мистецтво

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною  
комісією  
НН інституту культури і мистецтв  
«31» серпня 2020 р.  
Голова [підпис] О.Ф.Руденко

Суми – 2020

---

Розробники:

Енська Олена Юріївна – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого мистецтва, музикознавства і культурології

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри образотворчого мистецтва, музикознавства і культурології

Протокол № 1 від «27» серпня 2020 р.

Завідувач кафедри

\_\_\_\_\_ 

Зав'ялова О.К., доктор мистецтвознавства, професор

---

## 1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2	Магістр	Обов'язкова	
		<b>Рік підготовки:</b>	
1-й		1-й	
<b>Семестр</b>			
1й			
<b>Лекції</b>			
Практичні, семінарські			
18 год.		4	
<b>Лабораторні</b>			
год.		год.	
<b>Самостійна робота</b>			
40 год.		54 год.	
<b>Консультації:</b>			
2 год.		2 год.	
Вид контролю:			
Загальна кількість годин - 60			

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Магістр	Обов'язкова	
		<b>Рік підготовки:</b>	
1 -й		1 -й	
<b>Семестр</b>			
Загальна кількість годин - 90		2-й	1й
		<b>Лекції</b>	
		<b>Практичні, семінарські</b>	
		28 год.	8
		<b>Лабораторні</b>	
		год.	год.
		<b>Самостійна робота</b>	
	60 год.	80 год.	
	<b>Консультації:</b>		
2 год.	2 год.		
Вид контролю: залік			

## **1. Мета вивчення навчальної дисципліни**

**Метою** даного курсу є вивчення процесів розвитку оркестрового мислення в історичній перспективі, набуття аналітичних навичок в означеній сфері музично-теоретичних знань.

Опанування знаннями вимагає володіння рядом фахових компетенцій (вміння чути внутрішнім слухом партитуру, читати з листа нотний текст, знання інструментоведення).

Вивчення курсу «Історія оркестрових стилів» та засвоєння його програмного матеріалу сприяє оволодінню загальними та фаховими компетенціями відповідно до освітньо-професійної програми «Музичне мистецтво»: ЗК 4 – здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; ФК 2 – усвідомлення процесів розвитку музичного мистецтва в історичному контексті у поєднанні з естетичними ідеями конкретного історичного періоду; ФК 4 – здатність інтерпретувати художні образи у музикознавчій / виконавській / диригентській / композиторській / педагогічній діяльності; ФК 5 – здатність збирати та аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її для теоретичної, виконавської, педагогічної інтерпретації; ФК 7 – здатність аналізувати виконання музичних творів або оперних спектаклів, здійснювати порівняльний аналіз різних виконавських інтерпретацій, у тому числі з використанням можливостей радіо, телебачення, Інтернету.

## **2. Передумови для вивчення дисципліни**

Навчальний курс «Історія оркестрових стилів» відноситься до дисциплін професійного спрямування. У набутті теоретичних знань і формуванні навичок аналітичної діяльності та узагальнення він пов'язаний із наступними дисциплінами освітньо-професійної програми «Музичне мистецтво» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 025 Музичне мистецтво: «Історія музики», «Історія музичних стилів», «Аналіз музичних творів», «Гармонія», «Поліфонія».

## **3. Результати навчання за дисципліною**

Засвоєння програмного матеріалу дисципліни «Історія оркестрових стилів» забезпечує оволодіння загальними та професійними компетенціями відповідно до освітньо-професійної програми «Музичне мистецтво» і передбачає знання історії розвитку симфонічного оркестру, особливостей музичного стилю конкретної доби, виразних і технічних можливостей оркестрових інструментів, головних законів поєднання тембрів, принципів тембрової драматургії.

<p><b>Знання</b> особливостей стилю певної доби.  <b>Уміння</b> здійснювати музикознавчий аналіз творів з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, розкривати особливості оркестрового письма композитора як засобу музичної виразності.</p>	<p><b>ПРН 3</b></p>	<p>Визначати стильові і жанрові ознаки музичного твору та самостійно знаходити переконливі шляхи втілення музичного образу у виконавстві.</p>
<p><b>Знання</b> загальної історії розвитку художніх напрямків і стилів, а також оркестрового письма.  <b>Уміння:</b> Уміння аналізувати музичний текст та визначати роль тембрової драматургії у створенні музичних образів та їх розвитку.</p>	<p><b>ПРН 4</b></p>	<p>Професійно здійснювати аналіз музично-естетичних стилів та напрямів</p>
<p><b>Знання</b> історії розвитку оркестру та камерно-інструментальної і симфонічної музики, теоретичних засад оркестровки.  <b>Уміння</b> визначати особливості оркестрового письма окремого композитора, тембрової драматургії у конкретному творі.</p>	<p><b>ПРН 6</b></p>	<p>Володіти музично-аналітичними навичками жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору при створенні виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.</p>
<p><b>Знання</b> музикознавчої термінології та вільне володіння нею.  <b>Уміння</b> використовувати спеціальні музично-теоретичні терміни у практичній діяльності (проведення лекцій, бесід, публічні виступи на конференціях).</p>	<p><b>ПРН 7</b></p>	<p>Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.</p>

#### 4.Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень аспіранта
90–100	Виконання всіх практичних завдань і самостійної роботи. Глибоке засвоєння навчального матеріалу, володіння термінологією, впевненість у виконанні практичних завдань; знання з інструментоведення, грамотно проведений аналіз симфонічної партитури і тембрової драматургії. Обґрунтованість власної позиції щодо ролі тембрів і виконавських можливостей інструментів у створенні художніх образів та їх розвитку .
82–89	Виконання практичних завдань на 80% і самостійної роботи. Засвоєння в цілому навчального матеріалу; володіння термінологією і грамотність мови; грамотно проведений аналіз засобів музичної виразності у проаналізованому творі. Обґрунтованість відповіді щодо застосування тембрів та виконавських можливостей інструментів у розкритті образів.
74–81	Виконання практичних завдань на 70% і самостійної роботи. Знання теоретичного матеріалу, але неповне проведення аналізу тембрових засобів музичної виразності обраного твору. Недостатньо повне розкриття особливостей оркестрового стилю конкретного твору.
64–73	Виконання практичних завдань і самостійної роботи на 60%. Поверхові теоретичні знання тем курсу (характеристика оркестрового стилю певної доби або конкретного композитора), слабка обґрунтованість відповіді при аналізі симфонічної партитури.
60–63	Виконання практичних завдань і самостійної роботи на 50%. Слабке знання теоретичного матеріалу з історії розвитку оркестру та оркестрових стилів. Дуже слабе володіння термінологією. Допущення значної кількості помилок під час аналізу партитури. Невпевнені відповіді на практичних заняттях. Пасивність на практичних заняттях.
35–59	Виконання практичних завдань і самостійної роботи менш ніж на 50% на низькому рівні. Слабкі знання навчального матеріалу, неспроможність проаналізувати симфонічну партитуру. Пасивність на практичних заняттях.
1–34	Відсутність на заняттях; невиконання практичних завдань і самостійної роботи. Повна відсутність знань з предмету.

### Розподіл балів

Поточний контроль									Разом	Сума
Поточний контроль									70	100
T.1	T.2	T.3	T.4	T.5	T.6	T.7	T.8	T.9		
5	5	5	10	10	10	10	10	5		
Контроль самостійної роботи										
	5		5	5	5	5	5		30	

Результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються в системі формальної освіти згідно Положенню «Про порядок визнання результатів, здобутих у формі неформальної та інформальної освіти Навчально-наукового інституту культури і мистецтв Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка» (ухвалене рішенням Вченої ради, протокол № 11 від 19 червня 2020 року).

### Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	<b>A</b>	<b>відмінно</b>
82 - 89	<b>B</b>	<b>добре</b>
74 - 81	<b>C</b>	
64 - 73	<b>D</b>	
60 - 63	<b>E</b>	<b>задовільно</b>
35-59	<b>FX</b>	<b>незадовільно з можливістю повторного складання</b>
1 - 34	<b>F</b>	<b>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</b>

### 5.Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання є: виконання поточних практичних завдань, залікова аналітична робота.

### 6.Програма навчальної дисципліни



## **Розділ I.**

### **Тема 1.**

Періодизація розвитку оркестрової музики. Оркестр епохи бароко.

### **Тема 2.**

Перехідний період. Реформи Глюка.

### **Тема 3.**

Класицизм і принципи оркестрового мислення Гайдна, Моцарта і Бетховена.

### **Тема 4.**

Симфонічний оркестр в епоху романтизму. Шуберт, Вебер, Берліоз

### **Тема 5.**

Оркестрові засоби у творчості пізніх романтиків та імпресіоністів

## **Розділ II**

### **Тема 6.**

Особливості російського та українського симфонізму у XIX ст.

### **Тема 7.**

Експресіонізм і нововіденська школа.

### **Тема 8.**

Симфонічний оркестр другої половини XX століття.

### **Тема 9.**

Тенденції розвитку оркестрової музики на рубежі XX – XXI століть.

## **7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни**

**Тема 1. Періодизація розвитку оркестрової музики. Оркестр епохи бароко.** Зародження світської інструментальної музики. Еволюція інструментарія. Формування оркестру європейського типу. Нотопис, поява авторської партитури. Перехід від поліфонічних форм до гомофонних. Формування інструментального мислення у творчості Монтеверді та Люллі. Принципи комплектування оркестру. Струнний оркестр у творчості Персела і Скарлатті. Становлення чотирьохголосного гармонічного складу. Значення скрипки як головного оркестрового інструмента. Особливості оркестрової музики Баха та Генделя.

### **Тема 2. Перехідний період. Реформи Глюка.**

Розділення оркестрових груп та перевага гомофонного типу фактури. Індивідуалізація оркестрових партій. Оперна увертюра як прототип класичної симфонії. Особливості оркестровки Рамо. Оркестрові нововведення Глюка, які пов'язані з його оперною реформою. Поява оркестрового мислення й основ сучасної оркестровки.

### **Тема 3. Класицизм і принципи оркестрового мислення Гайдна, Моцарта і Бетховена.**

Значення оркестрової музики у творчості композиторів-класиків. Оркестр як універсальний засіб втілення музичних ідей. Поява принципів акустичного балансу і тембрової сумісності як основ розвитку оркестрового інструментарія.

Завершення формування самостійних оркестрових груп й розділення оркестрових функцій. Розширення тембрової палітри, регістрового й динамічного діапазонів в оркестрі.

Перехід від прикладних до концертних форм оркестрової музики. Значення жанру симфонії у добу класицизму. Народження симфонізму як способу драматургічного мислення.

Використання правил класичної гармонії в оркестровці. Сонатна форма і сонатно-симфонічний цикл у симфонічній творчості Бетховена. Основи симфонізму Бетховена.

#### **Тема 4. Симфонічний оркестр в епоху романтизму. Ф.Шуберт, К.-М.Вебер, Г.Берліоз.**

Новаторські принципи й особливості симфонічної творчості Шуберта, Вебера, Берліоза.

Дерев'яні духові інструменти і їх різновиди у симфонічних партитурах композиторів-романтиків. Стабілізація групи дерев'яних духових. Значення штрихів і нюансировки у партитурах романтиків. Семантика тембру. Темброва драматургія.

Закріплення самостійної фігури диригента як художнього керівника оркестру. Підняття рівня виконавської майстерності оркестрів. Формування оркестровки як мистецтва поєднання, рівноваги і розподілення оркестрових тембрів.

Партитура «Фрейшютца» К.-М.Вебера і її значення для розвитку оркестровки у ХІХ ст.. Оркестрові нововведення Г. Берліоза. Програмний симфонізм і особливі завдання оркестровки. Трактат Г. Берліоза з інструментовки та його історичне значення.

#### **Тема 5. Оркестрові засоби у творчості пізніх романтиків та імпресіоністів.**

Пізньоромантичні тенденції в оркестровці. Розвиток оркестрового колориту. Експресія як головна сторона техніки оркестровки. Закріплення хроматичних мідних духових інструментів в оркестровій практиці. Група мідних духових і поліфонізація оркестрової фактури у творах Вагнера.

Об'ємність гармонічної вертикалі у симфонічних творах другої половини ХІХ століття.

Вплив партитур Р.Штрауса, Г.Малера, К.Дебюссі на оркестрову практику ХХ століття.

## **Тема 6. Особливості російського й українського симфонізму XIX ст.**

М.Глінка – засновник російського симфонізму. Класичні і романтичні тенденції, національні риси оркестрової тканини у Глінки.

Особливості оркестровки російської класичної школи: функціоналізм трактовки оркестрової тканини, економія засобів, віртуозність інструментальних партій, оркестрова акцентіровка, варіантність як метод розвитку, поліфонічність фактури. Специфіка використання оркестрових тембрів та груп. Антифонія як основа тембрової драматургії.

Співвідношення горизонталі й вертикалі, підголосочна поліфонія та поліфонія пластів, динамічна трактовка форми в симфонічній драматургії Чайковського.

М. Римський-Корсаков і О.Бородін та їх роль в історії оркестрової музики. Колористичність симфонічної музики. Розвиток традицій російського симфонізму у творчості О. Скребіна, С. Рахманінова.

Розвиток симфонічних традицій у творчості М.Лисенка, М.Калачевського.

## **Тема 7. Експресіонізм і нововіденська школа.**

Кризис гомофонно-гармонічної системи і його вплив на шляхи розвитку оркестрової музики. Симфонічний оркестр у нових стилях напрямках XX століття.

Музична мова і оркестрова фактура А. Шенберга, А. Берга, Веберна.

Формування групи ударних інструментів. Значення ударних інструментів у музиці XX століття.

Вклад Ч.Айвза, О.Мессіана, Б.Бартока, П.Хіндеміта у розвиток оркестрової музики.

## **Тема 8. Симфонічний оркестр другої половини XX століття .**

Різноманітність видів оркестрів і полістилістика. Оркестрові експерименти Дж.Кейджа.

Симфонічні твори І. Стравінського, С. Прокоф'єва, Д. Шостаковича, Е.Денісова, А.Шнітке, Г.Канчелі у руслі тенденцій розвитку музики XX століття.

Українська симфонічна музика: симфонічний оркестр у творах В.Сільвестрова, Є. Станковича, В.Губаренка, Ж.Колодуб.

## **Тема 9. Тенденції розвитку оркестрової музики на рубежі XX – XXI століть.**

Стан оркестрової музики на рубежі двох століть. Вплив науково-технічних можливостей і засобів на розвиток традиційних і створення нових музичних інструментів. Електронні та електрифіцоровані інструменти. Блоки

електронних звукових ефектів. Синтезатори, секвенсори, музичні комп'ютери у сучасній музичній практиці.

Електронна музика та її значення на рубежі століть. Перехід від концертних форм побутування оркестрової музики до прикладних.

## 7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма					Заочна форма						
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі					
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.		Самост.р	Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р
<b>Розділ I (семестр I)</b>												
<b>Тема 1.</b> Періодизація розвитку оркестрової музики. Оркестр епохи бароко.			<b>2</b>			10			<b>1</b>			<b>10</b>
<b>Тема 2.</b> Перехідний період. Реформи Глюка.			<b>2</b>									<b>10</b>
<b>Тема 3.</b> Класицизм і принципи оркестрового мислення Гайдна, Моцарта і Бетховена.			<b>6</b>			10			<b>1</b>			<b>12</b>
<b>Тема 4.</b> Симфонічний оркестр в епоху романтизму. Шуберт, Вебер, Берліоз.			<b>4</b>			10			<b>1</b>			<b>12</b>
<b>Тема 5.</b> Оркестрові засоби у творчості пізніх романтиків та імпресіоністів.			4		<b>2</b>	10			<b>1</b>		<b>2</b>	<b>10</b>
<b>Всього</b>			<b>18</b>		<b>2</b>	<b>40</b>			<b>4</b>		<b>2</b>	<b>54</b>

Розділ II (семестр 2)											
<b>Тема 6.</b> Особливості російського й українського симфонізму.			8			15			2		20
<b>Тема 7.</b> Експресіонізм і нововіденська школа.			6			15			2		20
<b>Тема 8.</b> Симфонічний оркестр другої половини ХХ століття.			8			15			2		20
<b>Тема 9.</b> Тенденції розвитку оркестрової музики на рубежі ХХ – ХХІ століть.			6		2	15			2	2	20
<b>Всього годин</b>			<b>28</b>		<b>2</b>	<b>60</b>			<b>8</b>	<b>2</b>	<b>80</b>

### 7.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Періодизація розвитку оркестрової музики. Оркестр епохи бароко.	2	1
2	Перехідний період. Реформи Глюка.	2	
3	Класицизм і принципи оркестрового мислення Гайдна, Моцарта і Бетховена.	6	1
4	Симфонічний оркестр в епоху романтизму. Шуберт, Вебер, Берліоз.	4	1
5	Оркестрові засоби у творчості пізніх романтиків та імпресіоністів.	4	1
6	Особливості російського й українського симфонізму.	8	2
7	Експресіонізм і нововіденська школа.	6	2

8	Розвиток симфонічного оркестру у другу половину ХХ століття.	8	2
9	Тенденції розвитку оркестрової музики на рубежі ХХ – ХХІ століть.	6	2

## **8. Рекомендовані джерела інформації Базові**

1. Гнатів Т. Музична культура Франції рубежу ХІХ–ХХ століть. Київ, 1993.
2. Грінченко М. Історія української музики. Київ, 1922.
3. Гусарчук Т. Артемій Ведель. Постать Митця у контексті епох. Київ, 2017.
4. Драч І. Композитор Віталій Губаренко: формула індивідуальності. Суми, 2002.
5. Зінкевич О. Симфонічні гіперболи. Про музику Євгена Станковича. Суми, 1999.
6. Козак Р. До питання теорії та практики інструментовки для оркестру народних інструментів // Музичне мистецтво і культура. Вип. 18. 2013. С. 388–397.
7. Полянська Г. М. Жанровий пошук у балетній музиці Віталія Губаренка. Ніжин, 2017.
8. Сулім Р. Композитор Жанна Колодуб. Сторінки життя і творчості. Суми, 2017.
9. Янковська О.А. Симфонічний оркестр Г.Берліоза: традиції і новаторство // Проблема творчості у сучасній мистецькій освіті. Харків, 2018. С. 1–3.

## **9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна**

1. Документація (навчальні плани, робоча навчальна програма).
2. Ноутбук або персональний комп'ютер з акустичними системами.
3. Аудіозаписи, відеозаписи концертних виконань симфонічних творів.
4. Наукова музикознавча література, симфонічні партитури.